

der er bestemmende for fortolkningen af begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, men konventionens mål og opbygning samt de almindelige principper, som kan udledes af samtlige de nationale retssystemer under et.

2. En afgørelse, der er afsagt i en tvist mellem en offentlig myndighed og en privatperson, hvor den offentlige myndighed har udøvet en offentligretlig beføjelse, falder uden for konventionens anvendelsesområde.

Kutscher	Donner	Pescatore	
Mertens de Wilmars	Sørensen	Mackenzie Stuart	O'Keeffe

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. oktober 1976.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT G. REISCHL FREMSAT DEN 15. SEPTEMBER 1976¹

Høje Ret.

Den præjudicielle sag, som jeg i dag skal behandle, drejer sig om begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, der forekommer i artikel 1 i konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager — kort benævnt: domskonventionen — og som angiver dennes anvendelsesområde. I den henseende har Oberlandesgericht Düsseldorf i henhold til protokollen vedrørende fortolkningen af den nævnte konvention stillet det spørgsmål, om det er retten i den stat,

hvor søgsmålet er pådømt (her: Belgien), eller retten i den stat, hvor bestemmelsen om fuldbyrdelse skal træffes (her: Forbundsrepublikken Tyskland), der er afgørende for fortolkningen af det omhandlede begreb.

Om det sagsforhold, der ligger til grund for forespørgslen, skal jeg først bemærke følgende:

Af en række stater, bl.a. Fællesskabets medlemsstater bortset fra Danmark og Italien, blev der den 13. december 1960 afsluttet en international overenskomst

¹ — Oversat fra tysk.

om samarbejde med hensyn til sikring af luftfarten. Herved grundlagdes Den europæiske Organisation til Sikring af Luftfarten — Eurocontrol — en international organisation med sæde i Bruxelles, der har status som juridisk person.

Til dækning af omkostningerne ved den fysikring, der ydes af Eurocontrol, opkræves der hos luftfartsselskaberne nogle såkaldte strækningsnavigationsgebyrer. Grundlaget herfor er, udover bestemmelserne i konventionen, to- og flersidede aftaler, og for Forbundsrepublikken Tysklands vedkommende tillige navnlig en af forbundstrafikministeren udstedt forordning af 27. oktober 1971. I denne forordnings § 3 bestemmes det, at betalingsstedet for gebyrerne er Bruxelles; hvad angår gebyrsatserne henvises der endvidere til en beslutning, der den 16. juni 1971 er truffet af ledelsen for Eurocontrol, luftfartssikringstjenesternes agentur.

I henhold til disse bestemmelser udstedte Eurocontrol for tidsrummet fra december 1971 til oktober 1972 opkrævninger af gebyr til det tyske lufttransportforetagende LTU, sagsøgeren i hovedsagen. Heri findes en værnetingsbestemmelse til gunst for de belgiske retter, ligesom de betalingsbetingelser for benyttergebyrerne, som udgør underbilag 2 til bilaget til Eurocontrol-agenturets allerede nævnte beslutning af 16. juni 1971, tillægger de belgiske retter kompetence.

Da LTU bestred gebyrregningens rigtighed, indtalte Eurocontrol et krav på et delbeløb ved handelsretten i Bruxelles. Denne domfældte LTU til betaling af gebyrerne. Herved undlod den at tage hensyn til den indsigelse, at gebyrkravet udgør et offentligretligt anliggende. Den erklærede tværtimod udtrykkeligt, at gebyrer ikke skal betragtes som skat; afgørende skulle det være, at betalingen af gebyrerne kan føres tilbage til en virksomhed hos LTU, der må betegnes som erhvervsmæssig.

Denne dom, der blev erklæret for foreløbigt eksigibel — i mellemtiden er den

blevet retskraftig, idet såvel anken til appelretten i Bruxelles som klagen til kassationsdomstolen er blevet forkastet — vil Eurocontrol have tvangsfuldbyrdet i Forbundsrepublikken Tyskland. Eurocontrol indgav derfor i henhold til domskonventionens artikel 31 begæring til Landgericht Düsseldorf om, at der måtte blive truffet beslutning om tvangsfuldbyrdelse og meddelt en fuldbyrdelsespåtegning. Med henblik på — i henhold til domskonventionens artikel 47 — at dokumentere, at dommen er forkyndt, fremlagde Eurocontrol et forkyndelsesbevis udstedt af Amtsgericht Düsseldorf. Derpå blev der ved Landgericht's kendelse af 13. august 1974 truffet bestemmelse om tvangsfuldbyrdelse og meddelelse af en fuldbyrdelsespåtegning.

Denne kendelse blev dog efter kære fra LTU omstødt den 24. marts 1975 ved kendelse fra 19. civilafdeling af Oberlandesgericht Düsseldorf, der dermed afviste begæringen om tvangsfuldbyrdelse. Det afgørende for Oberlandesgericht i den forbindelse var, at den ikke anså det for godtgjort, at der var sket en retskraftig forkyndelse af dommen fra handelsretten i Bruxelles. I mellemtiden havde nemlig en anden civilafdeling af Oberlandesgericht Düsseldorf ophævet forkyndelsesbeviset fra fogeden ved Amtsgericht Düsseldorf med den begrundelse, at dets indhold — faktisk var der tale om forkyndelse af en stævning — var urigtigt.

På begæring af Eurocontrol forkastede Bundesgerichtshof den af Oberlandesgericht Düsseldorf udtrykte opfattelse vedrørende beviset for forkyndelsen og fremhævede, at gyldigheden af forkyndelsen, der lader sig fastslå, ikke berøres af ophævelsen af forkyndelsesbeviset. Herudover fastslog Bundesgerichtshof, at den afvisende kendelse fra Oberlandesgericht Düsseldorf heller ikke af andre grunde kunne opretholdes. Den belgiske ret, hvis kompetence LTU har underkastet sig, har nemlig anset det omtvistede anliggende for en handelssag. Retten i fuldbyrdelsesstaten er bundet heraf, idet

spørgsmålet, om en dom skal anses for afsagt i en borgerlig sag, herunder en handelssag, skal besvares ud fra domsstatens ret. Da nærmere undersøgelser vedrørende den belgiske doms retskraft imidlertid var nødvendige — retskraften var dengang endnu ikke fastslået og kunne som faktisk omstændighed heller ikke afgøres af Bundesgerichtshof — blev sagen hjemvist til Oberlandesgericht Düsseldorf.

Oberlandesgericht Düsseldorf mente ikke ved den videre behandling af sagen at kunne begrænse sig til at prøve det eneste spørgsmål, som efter Bundesgerichtshof's opfattelse endnu stod åbent, men at det — åbenbart fordi den ikke delte Bundesgerichtshof's opfattelse på dette punkt — var nødvendigt at undersøge, hvorledes det i domskonventionen anvendte begreb »borgerlige sager, herunder handelssager«, skal forstås. Derfor traf den ved kendelse af 16. februar 1976 beslutning om at udsætte sagen og forelægge Domstolen det indledningsvis nævnte spørgsmål til præjudiciel afgørelse.

Måske er det også af interesse, at LTU på sin side har indbragt gebyravgørelserne fra Eurocontrol for de tyske forvaltningsdomstole. Forvaltningsdomstolen i første instans afviste dog søgsmålet som liggende uden for tyske domsmyndigheders område. Overforvaltningsdomstolen for landet Nordrhein-Westfalen fastslog ved dom af 7. juli 1975 efter påanke af forvaltningsdomstolens dom, at anken måtte afvises, fordi gebyropkrævningerne fra Eurocontrol ikke udgør forvaltningsakter, der er anfægtelige efter tysk ret. Der er øjensynlig endnu ikke taget stilling til en subsidiært nedlagt påstand om, at det fastslås, at gebyrerne ikke skyldes, ligesom afgørelsen af anken til forbundsforvaltningsdomstolen af den af overforvaltningsdomstolen afsagte dom endnu henstår.

1. Lad mig indlede min redegørelse for dette tilfælde med to bemærkninger.

a) Den ene vedrører den tidsmæssige rækkevidde af domskonventionen og kan gøres temmelig kort.

Det er betegnende for tilfældet, at sagen blev anlagt i Bruxelles før konventionens ikrafttræden, og at retsafgørelsen faldt efter dette tidspunkt. Ifølge artikel 54, stk. 2 er dette uden betydning, såfremt de anvendte kompetenceregler er i overensstemmelse med de regler, der er fastsat i afsnit II eller i en konvention, der, da sagen blev anlagt, var gældende mellem domsstaten og den stat, som begæringen er rettet til. At disse forudsætninger er opfyldt i det foreliggende tilfælde, har Kommissionen efter min mening på overbevisende måde godtgjort. Hvad angår den stedlige kompetence for retten i Bruxelles kan der faktisk henvises ikke blot til den tysk-belgiske aftale af 30. juni 1958 men også til bestemmelserne i den allerede nævnte beslutning fra Eurocontrol af 16. juni 1971 og i forbundstrafikministerens forordning af 27. oktober 1971, hvorefter flysikringsgebyrerne er betalbare i Bruxelles.

b) Den anden forudgående bemærkning drejer sig om en indsigelse fra Eurocontrol mod, at forelæggelsen antages til behandling.

Eurocontrol gør gældende, at den forelæggende ret allerede har truffet afgørelse i ankesagen, og at sagen derpå er gået over til Bundesgerichtshof. Denne har kun hjemvist sagen til Oberlandesgericht, fordi den har anset det for nødvendigt med yderligere undersøgelser af retskraften af den dom, der skal fuldbyrdes. En sådan undersøgelse af kendsgerninger nødvendiggør imidlertid ikke en forelæggelse om fortolkning af domskonventionen. Det er endvidere af betydning, at Bundesgerichtshof, uden at anse en forelæggelse for påkrævet, allerede har taget stilling til det her omhandlede problem. Heraf er Oberlandesgericht bundet efter national ret.

Denne indsigelse er klart ugrundet.

Dette kan for det første fastslås, selv om det må indrømmes, at Domstolen inden for rammerne af fortolkningsprotokollen også lejlighedsvis må beskæftige sig med national ret, nemlig i det omfang, der spørges, om en *appeltet* gyldigt har fået sagen forelagt. Noget helt andet er det imidlertid at prøve den nationale ret ud fra synspunktet betydning for afgørelsen, dvs undersøge rækkevidden af de beføjelser, der tilkommer en appelret efter hjemvisning af sagen, altså om den begærede fortolkning faktisk er nødvendig for den afgørelse, der stadig skal træffes. På den måde har Domstolen altid undgået at bevæge sig ind på den nationale rets område, og med god grund.

For det andet findes der allerede en entydig retspraksis med hensyn til den forelæggelsesadgang, der tilkommer underordnede retter, som skal træffe afgørelse efter en hjemvisning. Således mente Domstolen i sag 166/73 (Rheinmühlen-Düsseldorf mod Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, dom af 16. januar 1974, Sml. 1974, s. 37 ff), hvilket den bekræftede i sag 146/73 (Rheinmühlen-Düsseldorf mod Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, dom af 12. februar 1974, Sml. 1974, s. 147 ff.), at der tilkommer den nationale ret en ubegrænset adgang til forelæggelse for Domstolen. Den har udtrykkeligt understreget, at en underordnet ret, »hvis den skønner, at den højere instans retlige bedømmelse kan føre den til at afsige en dom i strid med fællesskabsretten, [skal] have frihed til at forelægge Domstolen de spørgsmål, som giver anledning til tvivl«. Disse udtalelser er ganske vist afgivet i sager efter EØF-traktatens artikel 177. Jeg er imidlertid ikke i tvivl om, at de på grund af ligheden med forelæggelsesproceduren i henhold til fortolkningsprotokollen også må have gyldighed for denne. For så vidt er det navnlig uden betydning, at man i forbindelse med de højeste retters forelæggelsespligt i fortolkningsprotokollen, og kun der, finder vendingen, »hvis den skønner, at en afgørelse af dette spørgsmål er nødvendig, for at den kan afsige dom«, idet det

er klart, at tilsvarende også uden udtrykkelige angivelse gælder for artikel 177, stk. 3.

2. Det af Oberlandesgericht Düsseldorf stillede spørgsmål, som jeg nu vender mig til, angår — som nævnt — domskonventionens anvendelsesområde. Der opstår problemer her, fordi det — bortset fra det område der ifølge artikel 1, stk. 2 udtrykkeligt er undtaget — blot beskrives ved hjælp af begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, uden at det angives, hvorledes dette begreb skal fortolkes.

Det er således ikke mærkeligt, at det nævnte problem allerede hurtigt efter konventionens udarbejdelse blev gjort til genstand for videnskabelige undersøgelser, og at det allerede har spillet en rolle i national retspraksis. I den forbindelse har der været opstillet en lang række løsningsforslag — navnlig Kommissionen har i enkeltheder gjort rede for dem — forslag, som i øvrigt på ingen måde er udtømt ved de i forespørgslen anførte alternativer.

Efter nogles mening — jeg vil her kun kort antyde det — skal fuldbyrdelsesstatens ret være afgørende, en opfattelse, som i det væsentlige også LTU går ind for.

Andre lægger derimod vægt på domsstatens ret. Dels sker dette uden forbehold, dels anses det for vigtigt, om der er sket en udtrykkelig kvalifikation i den dom, der skal fuldbyrdes. Mangler en sådan, anses en kvalifikation efter fuldbyrdelsesstatens ret for tilladelig.

Endvidere kan man møde meninger, hvorefter en grundlæggende anerkendelse af domsstatens kvalifikation undergives forskellige andre forbehold. Således støder man på den opfattelse, at der med hensyn til sager, som er anlagt før konventionens ikrafttræden, ikke kan anerkendes en pligt for fuldbyrdelsesstaten til at følge domsstatens kvalifikation, fordi førsteinstansen ved dommens afsigelse

endnu ikke var bundet af aftalen. Andre benægtter en binding til domsstatens kvalifikation, når der er tale om klart offentligretlige anliggender; i det mindste hævdes det, at der bør være adgang i sådanne tilfælde til at påberåbe sig de grundlæggende retsprincipper, der er nævnt i konventionens artikel 27.

En helt anden mening forsvares af dem, som går ind for, at begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, ikke skal defineres på baggrund af national ret men skal anses for et selvstændigt fællesskabsretligt begreb. Herfor har navnlig den italienske regering og regeringen for Forbundsrepublikken Tyskland udtalt sig. Herved kommer den italienske regering under henvisning til tosidede aftaler og bestemmelser i EØF-traktaten (artikel 84) til den slutning, at luft- og søfart falder uden for aftalens anvendelsesområde. Forbundsregeringen har subsidiært ændret sit standpunkt derhen, at det afgørende spørgsmål for appelretten eventuelt kan være, om førsteinstansen har defineret det omtvistede begreb på *forsvarlig* måde, og at der kun ved tungtvejende tvivl i den henseende er grund til at anmode Domstolen om en afklaring af afgrænsningsspørgsmålet.

Ved behandlingen af dette problem og ved prøvelsen af de argumenter, der anføres til støtte for de forskellige løsninger, anså jeg først den opfattelse for overordentlig fristende, at der må gås ud fra et *fællesskabsretligt* indhold af begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«. Den har utvivlsomt den store fordel — Kommissionen taler endog om en idealløsning — at den sikrer en ensartet anvendelse af konventionen og forpligter medlemsstaterne i samme omfang. Navnlig ville man undgå faren for, at begrebet, der har betydning såvel for kompetencespørgsmålet som for fuldbyrdelsesspørgsmålet, fortolkes forskelligt. I den forbindelse skulle der i øvrigt i mangel af en nøjagtig definition anvendes den samme fremgangsmåde som overalt, hvor der viser sig huller i fællesskabsretten; man måtte søge støtte i medlemsstaternes

fælles grundforestillinger, eventuelt tage hensyn til tidligere gældende to- eller flersidede aftaler mellem medlemsstaterne. I hvert fald ville det sikkert ikke være tilstedeligt at gå frem på den måde, som repræsentanterne for LTU anser for rigtig — vi vil senere vende tilbage til denne principielle opfattelse — nemlig kun at anerkende de sager som borgerlige — og handelssager — der fortjener denne kvalifikation efter den medlemsstats opfattelse, der har den videstgående afgrænsning af det offentligretlige område. Thi dette ville indebære en afgørende orientering efter en *enkelt* medlemsstats retsorden i stedet for en hensyntagen til fælles opfattelser. Sikkert kan man ej heller følge den italienske regerings mening, hvorefter sø- og luftfartsanliggender ikke er omfattet af aftalen. Dette kan ikke udledes af EØF-traktatens artikel 84 — den har helt andre funktioner inden for traktatens rammer — og heller ikke en sammenligning med andre aftaler er bindende, netop fordi sø- og luftfart ikke er nævnt blandt de i henhold til domskonventionen udtrykkeligt udelukkede områder. I øvrigt er det interessant, at sø- og luftfart i det hidtil udarbejdede forslag til en aftale vedrørende de nye medlemsstaters tiltrædelse på ingen måde er udelukket, men at det, i erkendelse af, at der også her er tale om et civilretligt område, lægges til grund, at afgrænsningen af det omfattede område sker efter almengyldige kriterier.

Afgørende skulle det altså være, om der med hensyn til fremsættelsen af Eurocontrol's *gebyrkrav* består det for offentlige forbindelser fremherskende over- og underordningsforhold — de entydigt politiretlige opgaver, som flysikringen har, er her uden interesse. At man ud fra denne synsvinkel faktisk kan anse domskonventionen for anvendelig på sagsforholdet i hovedsagen følger efter min mening af to betragtninger. For det første skal aftalen efter forfatterens vilje fortolkes *vidt*, hvilket præciseres i den sammen med aftaleforslaget afgivne beretning til regeringerne. For det andet er det vigtigt, at Eurocontrol-gebyrerne ifølge de allerede

nævnte bestemmelser anses for betaling for ydede tjenester, og at kompetencen til at træffe afgørelse vedrørende deres indtæling er tillagt belgiske civilretter.

Imidlertid kan der imod den opfattelse, at begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, har et fællesskabsretligt indhold, fremføres væsentlige indvendinger, selv om dette måtte forekomme beklageligt.

Da afgrænsningen af begrebet i de forskellige medlemsstater er forskellig, må det uden videre indrømmes, at definitionen af et fællesskabsretligt begreb som borgerlige sager, herunder handelssager, er alt andet end let. Dette blev endnu mere klart, da Storbritannien tiltrådte konventionen, da forskellen mellem civilret og offentlig ret i engelsk ret er langt mindre udtalt end på fastlandet. Derfor har de eksperter, der var beskæftiget med udarbejdelsen af konventionen, heller ikke vovet at forsøge en definition, og derfor findes der i udkastet til en tiltrædelsesaftale kun visse negative afgrænsningsforsøg under henvisning til skatte-, told- og forvaltningsanliggender. Udarbejdelsen af et fællesskabsretligt begreb ville altså, det viser erfaringer hos de retter i medlemsstaterne, der kender en sådan sondring, utvivlsomt være tidrøvende og dermed forbundet med længere perioder med usikkerhed. Der måtte regnes med, at der meget hyppigt — nemlig hver gang en sag har et offentligretligt præg — vil blive forelagt Domstolen præjudicielle anmodninger, også selv om man anerkender forbundsregeringens subsidiære opfattelse, dvs. hvis man vil lægge vægt på, om der foreligger tungtvejende tvivl. Fuldbyrdelessagen ville derved blive forsinket og kunne ikke gennemføres så hurtigt, som det sikkert har foresvævet konventionens forfattere. Konventionens grundholdning og hovedmål taler således imod en fortolkning, der er forbundet med så tungtvejende ulemper som vedholdende usikkerhed og procesforhaling. Jeg minder i den henseende blot om, at der i konventionens præambel tales om nødvendigheden af en hurtig procedure.

Endvidere henviser jeg til den aftalen bilagte fælles erklæring, hvori der tales om en så effektiv gennemførelse af konventionen som muligt. Endelig lægger jeg vægt på den allerede nævnte beretning vedrørende konventionen, hvori der tales om at fremme den gensidige anerkendelse af de i medlemsstaterne afsagte domme i videst muligt omfang.

Hvis man altså ikke mindst af pragmatiske grunde — at konventionen skal gennemføres så pragmatisk som muligt, er udtrykkeligt understreget i den nævnte beretning — må opgive tanken om et selvstændigt fællesskabsretligt begreb »borgerlige sager, herunder handelssager«, er der faktisk kun den mulighed tilbage at lægge vægt på national ret. Afgørende kan altså principielt kun være førsteinstansens eller fuldbyrdelsesdommerens kvalifikation, dvs. der må i princippet vælges mellem de muligheder, der er nævnt i forelæggelseskendelsen, selv om dette selvfølgelig — i modsætning til hvad en part i sagen har ment — ikke betyder, at Domstolen ved behandlingen af den præjudicielle anmodning principielt er bundet af de af den forelæggende ret nævnte fortolkningsmuligheder.

Hvad angår de to nævnte løsningsmuligheder bliver man imidlertid hurtigt klar over, at heller ikke de argumenter, der er anført til fordel for en principiel kvalifikation efter fuldbyrdelsesstatens ret, er særligt overbevisende.

I denne forbindelse blev det fra LTU's side gjort gældende, at folkeretlige aftaler i tvivlstilfælde skal fortolkes snævert og således, at de medfører den ringeste mulige indskrænkning af aftalestaternes højhedsret. Det kan — i henseende til domskonventionen — ikke antages, at fuldbyrdelsesstaten uden udtrykkelig forskrift i aftalen lader sig underkaste fremmed ret, og navnlig ikke, at den også er rede til at foretage tvangsfuldbyrdelse i anliggender, som den anser for offentligretlige og med hensyn til hvilke der principielt ikke kan ske tvangsfuldbyrdelse i udlandet. Denne argumentation

anser jeg for forfejlet allerede i sit udgangspunkt. Herved overses det, at aftalen har en vigtig funktion inden for rammerne af det økonomiske fællesskab: den skal sikre, at lettelsen af de økonomiske forbindelser mellem staterne ledsages og følges op af en lettelse af det retlige samkvem gennem en forenkling af retsforfølgningen. Af disse grunde, men også fordi retsforholdene i medlemsstaterne vel ikke er *krast* forskellige, idet der foreligger næsten ens rets- og procesgarantier, er det sikkert ikke nødvendigt at anvende sådanne fortolkningsgrundsætninger på konventionen, som ellers måtte være berettigede med hensyn til klassiske folkeretlige aftaler.

Derimod er der omvendt gode grunde, der taler for principielt at lade domsstans kvalifikation være afgørende.

Således kan det udledes af den ovennævnte beretning, at det er et af hovedmålene med aftalen at styrke domsstans retter. Dette ytrer sig for det første — hertil henviser også beretningen — i meget bredt udformede anerkendelsesregler, der indebærer en videst mulig anerkendelse. Faktisk er de grunde, der kan forhindre anerkendelse, udtømmende nævnt i artiklerne 27 og 28, og der tales derfor i litteraturen ligefrem om en formodning for anerkendelse. For det andet ytrer det sig på fuldbyrdelsesområdet deri, at fuldbyrdelsen efter artikel 34 kun kan afslås af en af de i artiklerne 27 og 28 anførte grunde. Principielt kan der heller ikke ske prøvelse af kompetencen, idet bestemmelserne om kompetencen efter artikel 28, stk. 3 ikke hører til de grundlæggende retsprincipper. Ikke mindst kan der ej heller ske prøvelse af de trufne afgørelser.

Denne grundopfattelse, hvorefter det principielt kommer an på domsstans vurdering, stemmer utvivlsomt bedst med læren om, at det er domsstans kvalifikation, der bør være afgørende, når der er tale om fortolkning af begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«. Også aftalens erklærede mål, den gensidige an-

erkendelse af domme i videst muligt omfang, samt grundsætningen om, at der skal sikres en så bred og effektiv gennemførelse som muligt, ydes der på denne måde bedst retfærdighed. En hertil svarende kontrol fra fuldbyrdelsesstatens side ville derimod efter omstændighederne true denne målsætning og føre til en uensartet fuldbyrdelsespraksis.

Derfor kan det stillede spørgsmål efter min overbevisning kun besvares i den ånd, der følger af de ovenfor anstillede betragtninger.

I øvrigt har jeg også indtryk af, at en fremhævelse af denne grundtanke er tilstrækkelig for bedømmelsen af hovedsagen. I modsætning til, hvad LTU hævder, består der nemlig for det første ingen anledning til at tvivle på, at de belgiske retter udtrykkeligt har kvalificeret sagen som civilretlig. Det er tilstrækkeligt at anføre den omstændighed, at der blev anmodet om retsbeskyttelse med den begrundelse, at der er tale om en borgerlig sag, og at handelsretten har imødegået en indsigelse herimod fra LTU's side. Herudover har appelretten i sin dom om forkastelse af anken udtrykkeligt med hensyn til forkyndelsesspørgsmålet støttet sig på Haager Civilprocesoverenskomsten af 1. marts 1954. For det andet kan der også erindres om, hvad der tidligere blev fremført på grundlag af fælles retsprincipper for at kvalificere Eurocontrol-gebyrkravet, og hvad der i øvrigt synes at kunne påvises, nemlig at faren for, at domsstaten vurderer sådanne sagsforhold forkert, er forholdsvis ringe.

Således er der ingen anledning til at komme nærmere ind på de andre sider af den behandlede problemkreds, som til dels er blevet synlige under sagen. Navnlig er det ikke på nuværende tidspunkt nødvendigt at prøve, hvorledes man skal forholde sig, hvis der ikke i domsstaten er foretaget nogen *udtrykkelig* kvalifikation — om der da skal foretages en vurdering i fuldbyrdelsesstaten, og om denne stats egne retsprincipper herved er afgørende, eller, hvad der utvivlsomt ville

virke tidsrøvende og tungt, om der skal tages udgangspunkt i domsstatens retsorden.

Desuden giver den foreliggende sag ingen anledning til nærmere at undersøge det spørgsmål, om fuldbyrdelsesdommens kvalifikation, i givet fald under henvisning til ordre public-forbeholdet i kon-

ventionens artikel 37, i visse særtilfælde bør efterprøves, f.eks. når der klart er tale om fuldbyrdelse af skatte- eller strafferetlige afgørelser. Efter min mening bør man i den henseende afvente den videre udvikling. Ved given lejlighed kan da de nødvendige undersøgelser af disse utvivlsomt vanskelige spørgsmål gennemføres.

3. Herefter foreslår jeg, at det af Oberlandesgericht Düsseldorf stillede spørgsmål besvares således:

Artikel 1, stk. 1 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handels-sager, skal fortolkes således, at retterne i fuldbyrdelsesstaten er bundet af den af retterne i domsstaten foretagne materielretlige bedømmelse i hvert fald i de tilfælde, hvor sidstnævnte retter udtrykkeligt har kvalificeret den pågældende tvist som en borgerlig sag eller en handelssag.